

Innhold

Innledning: historiekultur, historiebevissthet og historisk kompetanse . .	11
CLAUDIA LENZ OG TROND RISTO NILSSEN	
Den andre verdenskrig – fra kommunikativt til kulturelt minne	11
Å lære av historien?	12
<i>Max Manus</i> som historieformidling	14
Teoretiske utgangspunkt – historiebevissthet, historisk tenkning, minne.	15
Narrativitet – mening skapes gjennom fortellinger	16
Historisk tenkning som redskapskasse for å mestre samtidens utfordringer	18
Historieskrivningen og minnekultur om annen verdenskrig	19
Antologiens struktur og innhold	22
Historieforståelse og holocaust i Kunnskapsløftet	26
HARALD SYSE	
Historieforståelse	26
Fortid og nåtid	28
Historiefagets demokratiske dilemma	29
Basisferdigheter – nytenkning og videreføring	31
Historieforståelse og holocaust på mellomtrinnet	32
Rehumanisere både offer og gjerningsmann	33
Historieforståelse og holocaust på ungdomstrinnet	35
Historieforståelse og holocaust i historiefaget på videregående trinn. . . .	37
Politiske dilemmaer ved straffeforfølgelse, fred og forsoning	38
Holocaust som toleransefremmer og minoritetsbeskytter	40
Holocaust som politisk verktøy for å advare mot sakralisert politikk og totalitarisme	42
Holocaust og faren for nye folkemord.	43
Historieforståelse og holocaust i historie og filosofi 2	43
Oppsummering	44

DEL I STEDLIGGJØRING AV HISTORIEN.....	47
Nazileirene i den norske historiebevisstheten	49
JON REITAN	
En overlevendes gjensyn med Auschwitz.....	49
Leirenes etterliv – et norsk omriss	51
Leirenes tidlige exit fra historiebevisstheten	52
«The return to things» og leirenes tilbakekomst.....	56
Avslutning	61
Religiøs historiebruk ved tidligere konsentrasjonsleirer	63
TROND RISTO NILSSEN	
Auschwitz-Birkenau, Dachau og Mauthausen – et historisk riss.....	64
Historiebruk – ulike tilnærminger	68
Religiøse symboler, monumenter og ritualer i tidligere konsentrasjonsleirer	69
Religiøs historiebruk som forsoner og konfliktskaper	72
Avslutning	83
Norske slagmarker	86
LEIV SEM	
Slagmarker som minnestader	86
Narvik.....	89
Kaprolat og Hasselmann.....	94
Nye landskap for nye tider	98
Oppsummering	100
DEL II DEN FORTALTE FORTIDEN	103
«Han vet at det er sant, for han har vært der» – tidsvitner som historieformidlere	105
ANETTE H. STOREIDE	
Erindring, traumer, fortelling.....	106
De overlevende: vitner og historiefortellere	109
Tidsvitner og historieundervisning	111
Tidsvitner i bokform og videoformat	114
Tidsvitner i minnesteder og museer.....	119
Tidsvitner og historiebevissthet	120

Hvem er heltene? Tidsvitnefortellinger sett i lys av kulturelle kjønnsmonstre	123
CLAUDIA LENZ OG ANETTE H. STOREIDE	
Generelt	123
Okkupasjonstiden i kjønnsperspektiv	124
Holocaust i kjønnsperspektiv	126
Kvinnebildet i beretninger fra konsentrasjonsleiren Sachsenhausen	127
Den overlevendes selvbylde: fra kjempende subjekt til lidende offer	130
En kvinnelig fangehistorie – fra naiv vestkantfrue til heltinne.	131
Fortellerautoritet – intervjuerens aktive rolle	133
Autoriteten til å fortelle og fortolke fortiden	135
Et kjønn oppgjør	139
Kjønnsperspektiv i historieformidling	140
DEL III FORMIDLINGSPRAKSIS	143
«Eg veit eg burde grine, alle dei andre grin jo.» På skoletur til Auschwitz	145
KYRRE KVERNDOKK	
Gråten som prisme	146
Holocaust som traumedrama	149
Skoleturens rituelle skript.	151
Fra elev til vitne	153
Å gråte eller ikke gråte	155
Fortidsinnlevelse, følelser og språk – noen didaktiske refleksjoner.	160
«Fange nr. 424: Josef Grabowski.» Historieformidling – fra teori til praksis	163
KNUT VESTERDAL	
Innledning	163
Josef Grabowskis historie.	166
Nytt liv i Trondheim	167
Forfulgt på ny	167
I fangenskap på Falstad.	167
Deportasjon og død.	168
Valg av case.	168
Undervisningsprogrammet.	171
Fortid – nåtid – framtid?	177
Utfordringer og erfaringer ved bruk av undervisningsprogrammet	179
Eleven og primærkilden	182
Erfaringer.	183
Avslutning	186

Forståelsen av gjerningsmenn i endring – medieomtale av saken Knut Rød som eksempel i undervisningen	188
HARALD SYSE	
Svikerne	189
Nasjonal oppvåkning – utryddelsespolitikk ikke bare et tysk anliggende .	191
Verbal medvirkning til folkemord	194
Et undervisningsopplegg om endringer i synet på fortiden.	197
Okkupasjonen på film – undervisningsforslag basert på <i>Max Manus</i> og <i>Strengt hemmelig</i>	201
HARALD SYSE	
Tidsmaskinen	202
Nåtidsøyet som søker fortiden	205
Didaktiske forslag – ungdomstrinnet	207
Didaktiske forslag – videregående trinn	210
Oppsummering	213
Hvordan kvalifisere elevers historiebevissthet ved å bruke bilder?	
Tema: tyskerjenter	214
ERIK LUND	
Historiebevissthet og bilder	214
Tyskerjenter – ni bilder	215
Hvordan arbeide med bildene som et sett.	216
Bildeanalyse og kildekritikk	218
En midtsommernattsdans – i 1940 og 2009.	219
Kontekst og kildekritikk	220
Bildebehandling og elever	221
Tyskerjente anno 2008 – et nytt «bilde»?	222
Bilder og historiebevissthet – en oppsummering	223
Formidling av annen verdenskrig i et flerkulturelt klasserom	229
CORA ALEXA DØVING	
Det flerkulturelle perspektivet i nasjonal historieformidling.	230
Annen verdenskrig formidlet i et flerkulturelt klasserom	234
Holocaustundervisning og en gryende antisemittisme blant muslimske elever?	236
Antisemittisme som grunnlag for samtidsrefleksjoner	239
Hvordan kan annen verdenskrig sammenlignes med andre krigshistorier?	243

«And it's really kind of strange to be here with Germans» – didaktiske redskaper for interkulturelle læringsprosesser	246
CLAUDIA LENZ	
Innledning	246
Fortiden som blir betydningsfull	248
Historiebevissthet, kosmopolitisk minne og interkulturell forståelse	249
Steder forteller mer enn «vår egen» og «de andres» historie.	251
Redskapskasse	252
Første opplegg: en historie – flere fortellinger. Norges Hjemmefrontmuseum.	252
Andre opplegg: gjensidig omvisning i Akershus festnings minnelandskap	256
Tredje opplegg: å spore opp Kathe Lasniks historie	261
Avslutning	266
Mennesker i historie, historie i mennesker	269
MAY-BRITH OHMAN NIELSEN	
Historie er en kunnskapsform	269
Historie er «tosidig»	271
Hvorfor og hvordan emosjonelle og kontroversielle historiske emner er på skolefagets dagsorden	274
Historieforståelse er å kunne «snakke fagets språk»	278
Emosjonelle og kontroversielle historiske emner fra den andre verdenskrig i Norge. En undervisningsmetodikk	280
Del I Oppstartsfase	283
Del II Kvalifiseringsfasen – å kvalifisere sine påstander	286
Del III Sammenfatning og metadiskusjoner.	290
Sammenfatningsfase del 1, sammenligning av vurderinger.	290
Sammenfatningsfase del 2, metarefleksjon	290
Sluttord om undervisningsmetodikken og undervisningskvalitet	294
Norge under den andre verdenskrig i «Kunnskapsløftets» lærebøker i historie for ungdomstrinnet og videregående skole: en komparativ analyse	296
HALVDAN EIKELAND	
Orientering om analyseopplegget	296
Temavalg og forholdet til «masternarrativer»	298
Hvordan styrkes evnen til historisk opplevelse?.	303
Hvordan er forholdet mellom tradisjonell faghistorisk orientering og vektlegging av fagdidaktiske problemstillinger knyttet til dannelse av historiebevissthet og narrativ kompetanse?.	306
Framstillingene av den andre verdenskrig: en vurdering.	308

Forfatteromtaler	311
Litteratur og kilder	314
Stikkord	337